

Urfolkens rättigheter i Arktis

1. Rekommendation

Rekommendationen har följande ordlyd:

Nordiska rådet rekommenderar de danska, norska, finska och svenska regeringarna,

att sörja för att urfolkens rättigheter inte kränks när regionens naturresurser blir utvunna, bland annat genom att implementera FN:s vägledande principer för näringsliv och mänskliga rättigheter samt OECDs riktlinjer för multinationella företag

2. Meddelande från de danska, norska, finska och svenska regeringarna

I forbindelse med udvinding af naturressourcer i områder, hvor oprindelige folk bor, er det vigtigt, at beslutningstagere lægger op til en åben og involverende proces, hvor de berørte oprindelige folk er sikret inddragelse. Dialog med oprindelige folk er vigtig for at kortlægge interesser, sikre gode nationale processer og hindre, at oprindelige folks rettigheder bliver krænket. Oprindelige folk kan, på lige linje med andre, benytte sig af de nationale retssystemer, hvis de mener, at deres rettigheder bliver krænket. I tillæg vil internationale klagemekanismer kunne være en sikkerhedsventil. Individuer kan eksempelvis fremsætte sager for den Europæiske Menneskerettighedsdomstol vedrørende deres respektive rettigheder under den Europæiske Menneskerettighedskonvention eller indgive en klage til den relevante FN-klagekomité eller til FN's særlige rapportør for oprindelige folks rettigheder, som kan følge op på sådanne sager overfor parterne via besøg eller udtalelser.

I **Finland** fastslog Statsrådet i sitt principbeslut om samhällsansvar, som antogs den 22 november 2012, att man i Finland ska utarbeta en nationell genomförandeplan om FN's vägledande principer för företag och mänskliga rättigheter.

Jord- og skogsbruksministeriet tillsatte den 16.7.2013 en arbeidsgrupp for att bereda ett forslag till att utveckla samernas ratt att delta i beslutfattandet kring anvandningen av mark- og vattenomraden som ligger inom samernas hembygdsomrade. Arbetsgruppen har i sitt betankande (Arbetsgruppens promemoria 2014:2; tillganglig pa finska) foreslagit att i lagen om Forststyrelsen skall inkluderas ett eget stycke om sarskilda stadganden gallande samernas hembygdsomrade. Stycket skulle innehalla stadganden gallande planering som sker pa samernas hembygdsomrade samt stadganden gallande forbudet att forsamra forekomstplatser som ar viktiga for att en art som kraver sarskilt skydd ska kunna fortleva. Arbetsgruppen har dartill foreslagit att lagen skulle inkludera stadganden gallande forhandlingsdelegationer som utnamns kommunvis. Dessa delegationer skall ha till oppgift att behandla anvandning og skotskel av statens mark- og vattenomraden samt dartill horande naturressurser.

Nordiska radet

**Rek. *9/2012/medborgar
D 2014**

Tidigare nummer:
A 1554/medborgar

Behandlas i:
Medborgar- og
konsumentutskottet

J.nr. 12-00086-39

Samernas og den ovriga lokalbefolkningens mojligheter att delta i anvandningen av deras levnadsomraden ar redan nu ratt sa val tryggade vad betraffer statens mark- og vattenomraden. Av mark- og vattenomraden pa samernas hembygdsomrade ar over 90 % i statens ago og i Forststyrelsens besittning. Anvandningen av mark- og vattenomraden som ar i Forststyrelsens besittning planeras med stod av naturressursplaneringen. Planeringsprocessen tillforsakar deltagande og lokala intressentgrupper kan delta i processen. I planeringsprocessen gors linjedragningar gallande anvandning av markomraden og beslut pa regional nivaa t.ex. om tyngdpunkterna i anvandningen for naturskydd og rekreation og om skogsbrukets omfattning. [Finland har inte ratificeret ILO konvention 169].

I **Sverige** beslutade riksdagen 1977 att samerna ar Sveriges enda urfolk som har folkrattsliga krav pa en kulturell sarbehandling i Sverige. Sverige har ikke ratificeret ILO Konventionen nr. 169.

For sa vidt forholdene i **Kongeriget Danmark** ratificerede Danmark i 1996 ILO-konvention nr. 169 om oprindelige folk og *stammefolk* i selvstendige stater. Konventionen gaelder for inuit i Grønland. I henhold til artikel 6 i ILO-konventionen har oprindelige folk ret til at blive inddraget i sager, der angaar dem.

Den 21. juni 2009 traadte lov om Grønland Selvstyre (selvstyreloven) i kraft. Denne selvstyreordning for Grønland erstattede derved Grønlands hjemmestyreordning, der traadte i kraft i 1979. En vaesentlig aendring med selvstyreloven er, at befolkningen i Grønland anerkendes som et folk med ret til selvbestemmelse i henhold til folkeretten. Det primære maal med indforelsen af selvstyre var desuden at fremme overdragelse af yderligere kompetence og dermed overdragelse af ansvaret for grønlandske myndigheder pa omraader, hvor dette er forfatningsmaessigt muligt. Siden 2010 har Grønlands Selvstyre haft ansvaret for raastofomradet. Grønland har saledes det lovgivnings- og forvaltningsmaessige ansvar for raastofomradet i Grønland.

Norge ratificerte ILO-konvensjon nr. 169 om urfolk og stammefolk i selvstendige stater i 1990. Hovedprinsippet er urfolkets rett til aa bevare og videreutvikle sin egen kultur, og myndighetenes plikt til aa treffe tiltak for aa støtte dette arbeidet. Det ble da bestemt at konvensjonen for Norges del gjelder for samene i Norge.

ILO-konvensjon nr. 169 er gjennomfoert i norsk rett blant annet gjennom sameloven, konsultasjonsordningen og finnmarksloven. Sametinget ble bestemt etablert i lov om Sametinget og andre samiske rettsforhold (sameloven), og ble formelt apnet i 1989. Sametinget er en viktig aktør i utarbeidelsen av norsk samepolitikk, og har flere muligheter

til å påvirke saker om utvinning av naturressurser blant annet gjennom innsigelser etter plan- og bygningsloven og saksbehandlingsreglene i mineralloven.

Nordiska rådet

Mineralloven innehar regler som sikrer at hensynene til samiske interesser blir ivarettatt. Loven fastsetter at forvaltning og bruk av mineralressurser skal skje på en måte som ivaretar hensynet til naturgrunnlaget for samisk kultur, næringsliv og samfunnsliv, og at mineralloven skal anvendes i samsvar med folkerettens regler om urfolk og minoriteter. Disse reglene gjelder generelt for hele landet og har betydning i alle områder med samiske interesser, også i områder utenfor Finnmark. For Finnmark er det fastsatt særskilte regler i mineralloven for å sikre grunnlaget for samisk kultur og næringsutøvelse. Reglene omfatter særlige varslingsplikter og saksbehandlingsregler og krav om særskilt tillatelse for å igangsette undersøkelser etter og utvinning av statens mineraler. Etter reglene skal det legges vesentlig vekt på hensynet til samisk kultur, reindrift, næringsutøvelse og samfunnsliv ved vurderingen av om tillatelse skal gis. Det kan også stilles vilkår for å ivareta hensynet til samiske interesser.

**Rek. *9/2012/medborgar
D 2014**

Tidigare nummer:
A 1554/medborgar

Behandlas i:
Medborgar- och
konsumentutskottet

J.nr. 12-00086-39

Som urfolk har samene rett til å bli konsultert i saker som angår dem. Denne retten er nedfelt i ILO-konvensjon nr. 169 om urfolk og stammefolk i selvstendige stater artikkel 6. I Prosedyrer for konsultasjoner mellom statlige myndigheter og Sametinget, basert på avtale inngått mellom kommunal- og regionalministeren og sametingspresidenten 11. mai 2005, er det fastsatt nærmere prosedyrer for hvordan konsultasjonene med Sametinget skal foregå. Statlige myndigheter kan også ha en plikt til å konsultere med andre samiske interesser i tillegg til Sametinget. Dette gjelder særlig i saker som direkte berører samiske næringer, slik som reindriften.

I 2005 trådte lov om rettsforhold og forvaltning av grunn og naturressurser i Finnmark fylke (finnmarksloven) i kraft. Formålet med finnmarksloven er å legge til rette for at grunn og naturressursene i Finnmark forvaltes på en balansert og økologisk bærekraftig måte til beste for innbyggerne i fylket og særlig som grunnlag for samisk kultur, reindrift, bruk av utmark, næringsdrift og samfunnsliv. Finnmarkseiendommen skal forvalte grunn og naturressursene i henhold til finnmarksloven. Finnmarkseiendommen ledes av et styre på seks personer: tre styremedlemmer oppnevnt av Sametinget og tre av fylkestinget i Finnmark.

Finnmarksloven slår fast at samene kollektivt og individuelt gjennom langvarig bruk av land og vann har opparbeidet rettigheter til grunn i Finnmark. Finnmarkskommisjonen arbeider med å kartlegge rettigheter som samer og andre har opparbeidet. Utmarksdomstolen for Finnmark skal avgjøre tvister i denne type saker.

3. Utskottets betänkande

Medborgar- och konsumentutskottet välkomnar det informativa meddelandet från den danska, finska, norska och svenska regeringen. Medan utskottet noterar att Finland, Norge och Danmark tar viktiga steg emot att tillgodose urfolkens rättigheter så är svaret från Sverige något kortfattat, vilket ger ett intryck att regeringen är passiv i frågan. Emellertid är det övergripande intrycket att en god dialog förs kring urfolkens rättigheter i Norden som helhet.

Mot bakgrund av ovanstående föreslår Medborgar- och konsumentutskottet

att Nordiska rådet lägger meddelandet till handlingarna och anser Rek. *9/2012 för rådets del är *slutbehandlad*.

Oslo den 3 juni 2014

Anita Brodén (FP)

Annicka Engblom (M), ordförande

Brynjar Nielsson (Sj.)

Henrik Dam Kristensen (S)

Knut Storberget (A)

Morten Wold (FrP)

Satu Haapanen (gröna)

Tina Bru (H)

Nordiska rådet

**Rek. *9/2012/medborgar
D 2014**

Tidigare nummer:

A 1554/medborgar

Behandlas i:

Medborgar- och
konsumentutskottet

J.nr. 12-00086-39